

ผลจากการมีสมาธิก็คือ ทำให้มีสติสมบูรณ์และมีความสุขที่สงบประณีต รวมทั้งทำให้กิเลสและนิวรณ์ระงับหรือดับหายไป (แม้เพียงชั่วคราว) แล้วทำให้นิพพานปรากฏ ซึ่งเมื่อนิพพานปรากฏก็ทำให้เห็นอริยสัจ ๔ หรือเห็นธรรม หรือเกิดดวงตาเห็นธรรม และเมื่อมีปัญญากับสมาธิอย่างต่อเนื่องนานๆ (อาจจะหลายเดือนหรือหลายปีก็ได้ขึ้นอยู่กับความเพียรของแต่ละคน) ก็จะทำให้รากเหง้าของกิเลสที่อยู่ในจิตใต้สำนึกของเราค่อยๆ เลื่อนหายไปได้อย่างถาวรแล้วจิตของเราก็จะนิพพานสูงสุดและถาวร (คือตลอดชีวิต) ได้

๑๖. พระอริยบุคคลคือใคร?

ผู้คนในโลกนี้แยกได้ ๒ ประเภท คือ ปุถุชน กับ อริยชน โดย ปุถุชน หมายถึง คนที่ยังมีกิเลสหนาแน่นอยู่ในจิตใต้สำนึก ซึ่งปุถุชนนี้ก็มีทั้งปุถุชนดี คือ คนที่มีนิสัยชอบทำความดี และ ปุถุชนเลว คือคนที่ชอบทำความชั่ว ซึ่งผู้คนส่วนมากก็จะมัวดีและชั่วปนกันอยู่

ส่วน อริยชน หมายถึง บุคคลที่ประเสริฐเพราะมีกิเลสอยู่ในจิตใต้สำนึกน้อย หรือไม่มีเลย โดยอริยชนนี้ทางพุทธศาสนาเรียกว่า พระอริยบุคคล ซึ่งการที่บุคคลใดจะเป็นพระอริยบุคคลได้จะต้องทำลาย สังโยชน์ ที่หมายถึง เครื่องผูกมัดไว้ในความทุกข์ได้ตามลำดับก่อน ดังนั้นเราจะต้องมาทำความเข้าใจก่อนว่าสังโยชน์คืออะไรและมีกี่ขั้น

โดยธรรมชาติของจิตคนเรานั้น เมื่อเกิดจิตขึ้นมาแล้วก็ย่อมที่จะมีสัญชาตญาณว่ามีตนเอง (หรือความรู้สึกตัวว่ามีตนเองที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับจิตไม่มีใครสอน) ซึ่งความรู้สึกตัวมีตนเองนี้เองที่ทางพุทธศาสนาเรียกว่า อวิชชา ที่หมายถึง ความรู้ผิดว่าจิตนี้คือตัวเรา ซึ่งอวิชชานี้จะยังเป็นแค่เพียงความรู้สึกว่ามีตัวเราเพียงอ่อนๆซึ่งยังไม่ทำให้จิตของเราเกิดปัญหาหรือความทุกข์ที่รุนแรงในขณะนี้ แต่มันก็ได้ทำให้จิตของเราเกิดความรู้สึกไม่สงบเย็นสูงสุด (คือไม่มีนิพพานสูงสุด) ซึ่งความไม่สงบเย็นสูงสุดนี้ก็คือ

เพียงชั่วคราว) ซึ่งนี่ก็แสดงว่า ความเห็นที่ถูกต้องนี้ก็คือหัวใจของ "ปัญญา" ที่ทำให้กิเลสอ่อนแรงลงนั่นเอง

๘. ศึกษาอย่างไรจึงจะเกิดปัญญา?

ก่อนอื่นเราต้องเข้าใจก่อนว่า ปัญญา คือ ความรอบรู้ในเรื่องการดับทุกข์ ซึ่งความทุกข์ (ความเศร้า โศกฯ) ก็เกิดจากกิเลส (ความอยากได้-ไม่ยอมอยากได้) เมื่อจิตไม่มีกิเลส มันก็จะไม่มีความทุกข์ เมื่อจิตไม่มีความทุกข์ มันก็จะนิพพาน (สงบเย็น) ทันที (แม้เพียงชั่วคราว) ส่วนวิธีการดับทุกข์ก็คือ ให้ใช้ปัญญากับสมาธิมาทำงานร่วมกัน

โดยปัญญาก็คือ "การมีความเห็นที่ถูกต้อง" ซึ่งหัวใจของปัญญาก็คือ ความเห็นว่าร่างกายและจิตใจของเรานั้นมันเป็นอนัตตา (ไม่ใช่อัตตา), อนิจจัง (ไม่เที่ยง), ทุกขัง (มีภาวะที่ต้องทน) ซึ่งความเห็นที่ถูกต้องนั้นก็หมายถึง ความเห็นหรือความเข้าใจที่ตรงกับ "ความเป็นจริง" ของธรรมชาติ คือเมื่อธรรมชาติมีความจริงเป็นอย่างไร แล้วเราก็เข้าใจหรือมีความเห็นที่ตรงกับความจริงนั้น อย่างนี้จึงจะเรียกว่าเรามีความเห็นที่ถูกต้อง (สัมมาทิฏฐิ) อย่างเช่น เมื่อร่างกายและจิตใจเป็นอนัตตา แล้วเราก็เข้าใจหรือมีความเห็นว่าร่างกายและจิตใจเป็นอนัตตา ก็เรียกว่าเรามีความเห็นที่ถูกต้อง แต่ถ้าความจริงร่างกายและจิตใจเป็นอนัตตา แล้วเรามีความเห็นว่าร่างกายและจิตใจเป็นอัตตา อย่างนี้ก็เรียกว่าเรามีความเห็นผิด (มิจฉาทิฏฐิ) เป็นต้น

ส่วนวิธีการจะทำให้เกิดปัญญานั้น "จะต้องมีการคิดหาเหตุผลของร่างกายและจิตใจ (ขั้น ๕) ตามความเป็นจริง" จึงจะทำให้เกิดปัญญาขึ้นมาได้ คือเป็นการคิดหาเหตุผลว่า "ร่างกายของเรานั้นเกิดมาจากธาตุ ๔ (คือของแข็ง, ของเหลว, ความร้อน, ก๊าซ) มาปรุงแต่งให้เกิดขึ้น ส่วนจิตใจของเรานั้นเกิดมาจากร่างกายปรุงแต่งให้เกิดขึ้น" ซึ่ง